

Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Koppurvågen

Koppurvågen ligger centralt i Falun intill Faluån. Byggnaden uppfördes 1761 efter en förödande stadsbrand, och har haft stor betydelse för kopparhanteringen med direkt koppling till Falu gruva. Koppurvågen byggnadsminnesförklarades 2019.

Beskrivning

Historik

Kopparvågen är en byggnad som haft stor betydelse för kopparhanteringen i Falun. Av skatteskal vägdes och kontrollerades den råkoppar som bergsmännens tillverkade innan den såldes. En andel av den invägda råkopparen betalades som skatt till staten. Avdrag gjordes även för avgifter för fattigvård, vågbokhållarens underhåll och avgifter till kyrkan. Straffen var hårda om man medvetet sålde sin koppar utanför vågen.

Kopparproduktionen var under flera hundra år en betydande inkomstkälla för staten och ledde till en omfattande handel långt utanför Sveriges gränser. I Våghuvudböckerna kan man få information om kopparproduktionen och handeln med kopparn från Falun.

Vågtvånget på koppar infördes redan 1546. År 1633 inrättades det första våghuset i Falun på den nuvarande platsen. 1761 brann denna byggnad ner i en av de största stadsbränder som drabbat Falun. Det första våghuset ersattes av ett nytt stenhus, som idag står på platsen.

Vågtvånget upphörde 1873 och därefter användes våghuset några år som spannmålsmagasin. År 1895 inrättades ett museum i Kopparvågen för Stora Kopparbergs Bergslags AB:s samlingar av modell-mineral och myntsamling. Ritningar till anläggningen utfördes av arkitekten Nils Nordén. Här visades bland annat Polhems alfabet. Byggnaden ansågs lämplig för ändamålet då den var starkt knuten till företaget. Efter 1921 fick Kopparvågen en ny funktion då det blev arkiv och bibliotek för Stora Kopparberg Bergslags AB. Sedan 1992 har Kopparvågen fungerat som magasin för Stiftelsen Dalarnas museums samlingar samt kontor.

Miljö

Kopparvågen är centralt placerad i staden, invid Faluån och Falubron vid Hälsingtorget i Falun. Läget var strategiskt för stadens affärliv. Härifrån kunde man också nyttja sjövägen över Tisken och Runn för vidaretransport till Garverket i Avesta där man från 1630-talet och framåt förädlade råkopparen. Till Kopparvågen hörde två segelskutor och fem mindre båtar, och på vintern användes slädar. Forbönder från bland annat Stora Skedvi och Torsång socknar hade transporten av koppar som extrainkomst.

Figur 1. Kopparvågen vid Hälsingtorget är den andra i sitt slag på platsen. Föregångare brann ned i den stora stadsbranden 1761. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 2. Koppervågens strategiska läge vid Faluån innebar att man enkelt kunde forsla kopparslag ut på Runn, både med båt och släde. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnad

Koppervågen är en slätputsad stenbyggnad med valmat mansardtak i kopparslag. Dekorativt listverk pryder den utskjutande takfoten. Byggnaden uppfördes i ett våningsplan med både vind- och källarutrymmen 1774 eller 1775. Fönstren är bågformade och småspröjsade, och i vissa av fönstren mot Hälsingtorget finns äldre skyddsgaller av järn. Mot torget finns två ingångar med kopparslagklädda pardörrar ritade av arkitekten Peder Clason år 1926. Mot ån vilar grundmuren av sten på åbotten. På muren närmast Falubron har årsmarkering gjorts på Faluåns högvattennivåer genom åren.

I byggnadsspecifikationen från uppförandet av Koppervågen står att det skulle finnas ett rum för avstjälpning av kopparslag, ett rum för invägning och ett rum för urlastning. Därutöver fanns kontor, arkivrum för vågbokhållaren samt övrig personal. På vinden förvarades segel samt annat som hörde till båtarna och i den lilla källaren förvarades bland annat tjäran som användes till underhåll av dessa.

Idag återstår fortfarande mycket av den ursprungliga rumsindelningen. I bottenplan finns ett rum mot vardera gaveln och en stor sal i byggnadens mitt. I anslutning till detta ligger kontor och arkivrum på rad mot Hälsingtorget.

Figur 3. Sydvästra långsidan mot Hälsingtorget. Notera de kopparklädda dörrparen. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 4. Nordöstra fasaden mot Faluån. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 5. Kopparklädda pardörrar, ritade av Peder Clason 1926. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Figur 6. Grundmuren vilar direkt på åbotten. Längst till höger i bild syns årtal som markerar höga vattennivåer i ån genom historien. Foto: Lovisa Lindberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Byggnadsminnesförklaring

Motivering till byggnadsminnesförklaringen

Kopparvågen är en byggnad av central betydelse för Världsarvet Falun. Den hade en mycket viktig roll för kopparhanteringen i Falun då all råkoppar som producerades passerade, kontrollerades och vägdes in här. Kopparvågen är Sveriges enda bevarade våghus för koppar. Kopparvågens betydelse som institution har varit stor och representerar en viktig del i Falu gruvas och Sveriges historia. I Kopparvågen inrättades också ett av de första industrihistoriska museerna i Sverige, i regi av Stora Kopparberg Bergslags AB.

Skyddsbestämmelser

1. Byggnaden får inte rivas, flyttas, byggas om eller på annat sätt förändras till sin exteriör.
2. I byggnadens inre får inte göras ingrepp i stomme eller förändra rumsindelningen med undantag för vinden och det inredda kontorsrummet från 1980-talet i bottenvåningens mittensal.
3. I byggnaden får inte göras ingrepp i eller ändring av äldre fast inredning som tillkommit före år 1900. Det gäller tak, lister, fönster, inre putsväggar och dörrar.
4. Byggnaden skall underhållas så att den inte förfaller. Vård och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.

Samråd skall ske med länsstyrelsen i frågor som rör underhåll och vård av byggnad.

Om särskilda skäl föreligger för att ändra byggnadsminnet i strid mot skyddsföreskrifterna får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML lämna tillstånd till sådana förändringar.

Administrativa fakta

Kommun: Falun

Fastighetsbeteckning: Kopparvågen 1

Byggnadsminnesförklaring: 2019.05.10

Tillgänglighet: Inte öppen för allmänheten, men kan upplevas som en del av kulturmiljön i Faluns stadskärna.

[Byggnadsminnesförklaring Kopparvågen beslut 2019.05.10](#)
[Kopparvågen i Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister](#)